

УДК 947.6. «1917»

І. М. Рыжанкоў, дацент, канд. гіст. навук (БДТУ, г. Мінск)
ХАРЧОВАЯ ПАЛІТЫКА ЧАСОВАГА ЎРАДА
Ў БЕЛАРУСІ ВОСЕННЮ 1917 Г.

З перамогай Лютайскай рэвалюцыі Часовы ўрад пазначыў прыярытэты развіцця дзяржавы і грамадства – развіццё дэмакратыі, пераможнае заканчэнне вайны, скліканне Устаноўчага сходу, правядзенне зямельнай рэформы, якія ў многім залежалі ад паспяховага вырашэння харчовага пытання. Варта падкрэсліць, што грамадская падтрымка надавала ўпэўненасць урадавым колам у рэалізацыі праграмы сельскагаспадарчых нарыхтовак шляхам так званай «хлебнай манаполіі».

Разам з тым, валасныя харчовыя камітэты як самыя масавыя органы Часовага ўрада, якія ажыццяўлялі гэтую палітыку на месцах, набылі пераважна сялянскі склад. Пасля арганізацыі губернскіх і павятовых сялянскіх Саветаў, калі ўплыў эсэраў і энэсаў на вяскоўцаў істотна ўзмацніўся, тэндэнцыя да поўнага выцяснення з камітэтаў, асабліва з іх упраў, несялянскіх элементаў, нават настаўнікаў, рабілася вызначальнай. Падобная з'ява назіралася і ў зямельных камітэтах, і ў Саветах сялянскіх дэпутатаў. Натуральна, што і палітыка, якую ажыццяўлялі азначаныя ўстановы, праводзіліся, у першую чаргу, у інтарэсах сялян, калі ім даводзілася канфліктаў з памешчыкамі або арандатарамі.

Напачатку ажыццяўлення сваёй харчовай палітыкі Часовы ўрад рэальна ацаніў яе значнасць для грамадства і дзяржавы, вызначыў прыцягальныя арыенціры для працоўных і землеўласнікаў (перамога ў вайне, скліканне Устаноўчага сходу), забяспечыў абранне дэмакратычных выканаўчых органаў, маральны і практычны ўдзел усіх пластоў грамадства і г. д. З другога боку, паставіўши на мэце ажыццяўленне «хлебнай манаполіі», кабінет міністраў разам і паасобку (міністэрства земляробства, міністэрства харчавання, ваеннае міністэрства і інш.) пераацанілі ступень усведамлення сялянамі яе грамадской неабходнасці і выкарысталі метады нават больш жорсткія, чым пры царызме – поўная забарона продажу хлеба на рынку, крымінальная адказнасць за яго тайны продаж або падачу недакладных звестак аб хлебных запасах, рэквізіцыі за палову цаны [1], рэзкае абмежаванне забеспечэння таварамі першай неабходнасці і прадуктамі з паўднёвых раёнаў. Зразумела, што не ўсе гэтыя з'явы варта ставіць у віну тагачаснаму ўраду, тым больш – яго органам на месцах. Але на Беларусі па многіх прычынах азначаныя хібы

выяўляліся вельмі выразна. Па-першае, вясной-напачатку лета 1917 г. мясцовае сялянства з'яўлялася не толькі аб'ектам харчовай палітыкі Часовага ўрада, але і актыўна на яе ўплывала. Але ж, як толькі ўмацавалася тэндэнцыя да поўнай немагчымасці свабоднай куплі-продажу збожжавых культур і іншай харчовай прадукцыі, беларуская вёска адзягавала на гэта стыхійным ухіленнем ад рэквізіцый.

Па-другое, сапраўды, харчовыя камітэты ўсіх узроўняў у цэлым правялі велізарную станоўчую работу, асабліва, па забеспячэнні бяднейшых пластоў насельніцтва і бежанцаў. Іх намаганнямі ўдалося рэквізаваць новы ўраджай, але галоўным чынам, у маёнтках. Дробны ж уладальнік у сваёй масе вельмі неахвотна прадаваў сваю прадукцыю, нават па цвёрдых цэнах, нават, калі да таго заклікалі свае ж вясковыя кіраўнікі або савецкія дзеячы. У выніку, продаж хлеба, фуражу і іншай вясковай прадукцыі дзяржаўным нарыхтоўчым службам не набыў сістэмнага, а саме галоўнае арганізаванага характару. Заўважым, што ў кастрычніку і пазней рэквізіраваныя запасы хлеба ў маёнтках заставаліся практична некранутымі і ўяўляліся прыцягальнымі аб'ектамі для маргінальных пластоў жыхарства і асабліва вайскоўцаў [2].

Лычыць прычынай цяжкасцей ажыццяўлення хлебнай манаполіі тармажэннем Часовым урадам мерапрыемстваў, звязаных з рэалізацыяй зямельнай рэформы, няма падстаў. Палітычная дзейнасць сялянства не выходзіла за межы выбараў валасных органаў улады і самакіравання, дэлегатаў на з'езды. У харчовых камітэтах ніколі не было партыйнага прадстаўніцтва. У той самы час сяляне не дапускалі ў іх батрацкіх прадстаўнікоў, бо разглядалі іх як непажаданых канкурэнтаў падчас збору ўраджаю ў панскіх маёнтках.

Відавочна, што такое стаўленне селяніна да харчовай палітыкі было своеасаблівай рэакцыяй на агульнае пагаршэнне палітычнага і сацыяльна-эканамічнага становішча, якое перажывала расійскае грамадства. На tym этапе сталаўлення новай палітычнай і эканамічнай сістэмы інтарэсы селяніна як вытворцы і ўласніка апынуліся вышэй за яго класавыя, грамадзянскія, патрыятычныя і іншыя пачуцці. Адначасова, яго фактычнае ігнараванне хлебнай манаполіі дыскрэдытувала сам Часовы ўрад, узмацняла сацыяльную напружанасць

ЛІТАРАТУРА

1. Нацыянальны Архіў Рэспублікі Беларусь (далей – НАРБ). НАРБ. Фонд 624. Воп. 1. Спр. 7. Л. 21.
2. НАРБ. Фонд 640. Воп. 1. Спр. 1. Л. 68.